

רמב"ן פרשת בחוקותי כו, טז

והאלות הן אלות הברית, כי הדבור מפי הגבורה ובלשון עצמו, אעשה, יסרתי, והכתי. ולכך אמר (פסוק מו) אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל, כי הוא בשמו הגדול נתן הברית הזאת. אבל במשנה תורה (דברים כח טו) אמר אם לא תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל מצותיו, ויזכיר שם תמיד לשון ארירה, ופתח בהן ארור אתה (שם פסוק טז), כי הברכה נעדרת מהם, ואמר יתן ה' (שם פסוק כד). וזהו מאמר רבותינו (מגילה לא ב), קללות שבת"כ בלשון רבים ומשה כי אמרן מפי הגבורה אמרן ושבמשנה תורה בלשון יחיד ומשה כי אמרן מפי עצמו אמרן, כי הגבורה עשתה משה שליח בינו ובין כל ישראל:

ודע והבן כי האלות האלה ירמזו לגלות ראשון, כי בבית הראשון היו כל דברי הברית הזאת הגלות והגאולה ממנו. שכן תראה בתוכחות, שאמר ואם בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם, ואמר להפרכם את בריתי, והזכיר בהם במות וחמנים וגלולים (פסוק ל), כי היו עובדי עבודת כוכבים ועושים כל הרעות. והוא שאמר (פסוק לא) והשימותי את מקדשיכם ולא אריח בריח ניחוחכם, יתרה בהם לסלק מהם מקדשו וקבול הקרבנות שהיו לרצון לו במקדש ההוא. והעונשים עליהם, חרב וחייה רעה ודבר ורעב, וגלות בסוף, כי כל זה היה שם כאשר בא בפירוש בספר ירמיהו (לב כד). ואמר בגלות (פסוקים לד לה) אז תרצה הארץ את שבתותיה וגו' כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה, שהיו שנות הגלות כשנים אשר בטלו השמיטות, וכן אמר הכתוב בגלות ההוא (דהיי"ב לו כא) למלאת דבר ה' בפי ירמיהו עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה למלאת שבעים שנה. כן התרה בהם וכן הגיע אליהם, א"כ דבר ברור הוא שעל הגלות ההוא דיבר הכתוב:

והסתכל עוד בענין הגאולה ממנו, שאינו מבטיח רק שיזכור ברית אבות, ובזכירת הארץ (פסוק מב), לא שימחול עונם ויסלח חטאתם, ויוסיף אהבתם כקדם, ולא שיאסוף את נדחיהם. כי היה כן בעלותם מבבל, שלא שבו רק יהודה ובנימין והלויים עמהם מעט, ומקצת השבטים אשר גלו לבבל, ושבו בדלות, בעבדות מלכי פרס. וגם לא אמר שישובו בתשובה שלימה לפניו, רק שיתודו עונם ועון אבותם (פסוק מ), ומצינו אנשי בית שני עושים כן כמו שהתודה דניאל (דניאל ט ה ח) חטאנו ועוינו והרשענו ומרדנו וסור ממצותיך וגו' למלכינו לשרינו ולאבותינו, וכתוב (שם שם טז) כי בחטאינו ובעוונות אבותינו ירושלים ועמך לחרפה, וכן נחמיה התודה (נחמיה א ה - יא), ועזרא אמר (שם ט לד) מלכינו שרינו כהנינו ואבותינו לא עשו תורתך, הרי כי כולם למדו מן התורה שיתודו עונם ועון אבותם. וכל אלה דברים ברורים בברית הזאת שהוא באמת ירמז לגלות הראשון והגאולה ממנו: אבל הברית שבמשנה תורה ירמז לגלותנו זה ולגאולה שנגאל ממנו. כי הסתכלנו תחילה שלא נרמז שם קץ וקצב ולא הבטיח בגאולה, רק תלה אותה בתשובה. ולא הזכיר בעבירות ההם שיעשו אשרים וחמנים ושיעבדו עבודת כוכבים כלל, אבל אמר, (דברים כח טו) והיה אם לא תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל מצותיו וחוקותיו. אמר, כי מפני שיעברו על קצת מצותיו שלא ישמרו ויעשו את כולן יענשו, שכך היה בבית שני, כמו שאמרו (יומא ט ב) שבית ראשון מפני מה חרב, מפני עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, בית שני שאנו בקיאים בהם שהיו עוסקין בתורה ובגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם. ולא הזכיר שם המקדש וריח ניחוח כאשר הזכיר כאן, שלא היתה האש יורדת ואוכלת הקרבנות בבית שני, כמו שהעידו במסכת יומא שם (כא ב):

ואמר בקללות (דברים כח מט) ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר, שבאו עליהם עם רומי הרחוקים מהם מאד, ואמר שם אל גוי אשר לא ידעת (שם פסוק לו), גוי אשר לא תשמע לשונו (שם פסוק מט), מפני רוב רחוקם מארצנו. ולא כן בדברי הברית הזאת, כי גלו לבבל ואשור שהם קרובים לארץ ונלחמים בהם תמיד, ויחוס ישראל משם היה ויודעים לשונם, כענין שנאמר (מ"ב יח כו) דבר נא אל עבדיך ארמית כי שומעים אנחנו. וכן והפיצך ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ (דברים כח סד), הוא גלותנו היום שאנו מפוזרים מסוף העולם ועד סופו. ואמר (שם פסוק סח) והשיבך ה' מצרים באניות, ובגלותנו זה היה, שמילא טיטוס מהם ספינות וכן כתוב בספר הרומיים. וכן מה שאומר שם בניך ובנותיך נתונים לעם אחר ועיניך רואות (פסוק לב), בנים ובנות תוליד ולא יהיו לך כי ילכו בשבי (שם פסוק מא), איננו הגלות שגלו אבות ובנים רק השבי ההוא לבנים לבדם, והאבות נשארים בארץ, ולא נאמר כן בברית הראשון מפני שגלו גלות שלמה, אבל בברית השני הזכיר כן שהיו הרומיים מושלים בארצנו ולוקחים הבנים והבנות כרצונם. וכן ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' בך ברעב ובצמא (שם פסוק מח), היא עבודתנו שעבדנו הרומיים בארצנו, ושריהם מושלים בארץ ומכבידים עלינו עול כבד ולוקחים גופינו וממונינו כאשר הוא ידוע בספרים :

ועוד ראייה שאמר (שם כח לו) יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך, כי הלך אגריפס המלך בסוף בית שני לרומי ועל הליכתו שם נחרב הבית, ולא אמר הכתוב "המלך אשר ימלוך עליך", אבל אמר "מלכך אשר תקים", רמז לנו יתברך שלא היה ראוי למלוך ואסור היה להיות מלך על ישראל מדין תורה, אבל הקימו עליהם הוא ואבותיו שלא כדת, כמו שהוזכר זה במסכת סוטה (מא א). וכל אלה רמזים כאלו יזכירו בפירוש ענין גלותנו זה :

והגאולה בברית ההיא השנית, גאולה שלמה מעולה על כלם. אמר (דברים ל א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה וגו', והבטיח (שם פסוק ה) והטיבך והרבך מאבותיך, שהיא הבטחה לכל שבטי ישראל, לא לששית העם. ושם הבטיח שיכרת ויכלה המגלים אותנו, שנאמר (שם פסוק ז) ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך, והנה אויביך ושונאיך רמז לשתי האומות אשר ירדפו תמיד אחרינו :

ואלה דברים יבטיחו בגאולה העתידה הבטחה שלמה יותר מכל חזיונות דניאל. וכן מה שאמר בכאן (בפסוק לב) ושממו עליה אויביכם, היא בשורה טובה מבשרת בכל הגליות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם והיא חרבה כמוה, כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם :

והנה הברית הראשונה אשר בפרשה הזאת הקדוש ברוך הוא כרת אותה, כי כן היה שמו הגדול עמנו בבית הראשון, והברית השנית שבפרשה והיה כי תבא מפי משה, רמז לסילוק שכינתו לגמרי, שלא היה בבית שני רק כבוד שמו, שנאמר (חגי א ח) וארצה בו ואכבדה, ותוספת הה"א רמז לשניה שבשם הגדול. וכבר דרשו בו (יומא כא ב) מדרש אחר גם כן, רמז לחמשה דברים שהיה הבית השני

חסר